

Missnöje kring nollcovidpolitiken leder till historiska protester i Kina

Under helgen den 26–27 november 2022 utbröt [demonstrationer i flera kinesiska städer](#). Detta var de mest omfattande demonstrationerna sedan de som ägde rum på Himmelska fridens torg i Peking och i andra städer 1989. Det övergripande syfte som förde demonstranterna samman var att protestera mot de omfattande restriktioner för rörelsefriheten som Kinas pandemihantering inneburit. Hur Kinas ledare väljer att svara på demonstrationerna och kraven på förändrad pandemipolitik kommer att få stor betydelse för Kinas utveckling under de kommande åren.

Vacklande politiska signaler om pandemilättnader

Medan resten av världen valt att försöka "leva med viruset" har Kina hållit fast vid sin [strikta pandemihantering](#), den så kallade nolltoleransen, en strategi som fått allt större sociala och ekonomiska konsekvenser. Det har skapat ett ökat tryck på Kinas regering att införa vissa lättnader i covidpolitiken. Tidigare fanns en förhoppning om att en förändring av politiken skulle tillkännages i samband med den 20:e nationella partikongressen den 16–22 oktober. Dessa förväntningar infriades inte. Samtidigt fick pandemin en ganska [undanskymd roll vid kongressen](#), vilket kan tolkas som en önskan om att skapa ett handlingsutrymme för framtida justeringar.

En första signal om en viss kursändring kom den 10 november efter att politbyråns ständiga utskott hade sammanträtt i syfte att "optimera hanteringen av covid-19". Enligt [den officiella rapporteringen](#) stod dock inga större förändringar för dörren. Under mötet påtalades likväl vikten av att balansera smittskyddsåtgärderna med ekonomisk och social hänsyn.

Följande dag publicerades en lista med de så kallade "[20 optimerade riktlinjerna](#)". Den viktigaste förändringen var att det tidigare kravet om sju dagar i centraliserad karantän plus tre dagar i hemmaisolering kortades ned till fem respektive tre dagar för personer som varit i kontakt med personer med bekräftad smitta, samt för inresande till Kina. Betydelsen av att öka vaccinationstakten och förbättra förhållandena för människor i karantän samt ge ökade möjligheter för isolering i hemmet poängterades också. Vidare underströk riktlinjerna vikten av mer lokalt anpassade och precisa åtgärder, samtidigt som varnande ord riktades till övernitiska lokala myndigheter som exempelvis har tvingat invånare att testa sig i onödan. [Börserna i omvärlden reagerade positivt](#) på de nya riktlinjerna då de av många uppfattades som ett steg mot en lättnad i nolltoleranspolitiken, vilket länge efterlysts av näringslivet.

Kort efter att de nya riktlinjerna lanserats presenterade myndigheterna i Hebeis provinshuvudstad Shijiazhuang en ny lokal ansats i pandemihanteringen. Den innebar att masstestning skulle upphöra och att ett negativt covidtest inte skulle krävas för att vistas på vissa offentliga platser samt att skolorna skulle hållas öppna trots smittspridning. Denna nya ansats kan uppfattas som ett sätt att prova en ny, mindre sträng pandemihantering, något som både ledde till upprymdhet och tvekan. På sociala medier trendade hashtaggen "vara den förste att äta krabban", ett ordspråk som används för att beskriva den som testar något nytt för att se om det är säkert för andra. Ungefär samtidigt [rapporterade medier](#) om att även städerna Shanghai, Fuzhou och Hefei skulle upphöra med masstestning.

En kraftigt ökad smittspridning

Vid tiden för lanseringen av de nya riktlinjerna ökade smittspridningen på många håll i Kina. Redan i mitten av november fanns indikationer på att antalet bekräftade fall ökat till den grad att flera stora städer stod inför [partiella eller totala nedstängningar](#). Den 21 november kom [indikationer](#) på att lättnaderna i Shijiazhuang hade övergetts och att staden återgått till den tidigare pandemihanteringen, efter bara en veckas försök att pröva en ny väg.

Även om det finns en önskan att röra sig bort från nolltoleransen kvarstår två grundläggande problem för Kinas covidhantering. För det första finns stora resursbrister inom sjukvården. Systemet är inte utbyggt för att hantera storskaliga utbrott, varken vad gäller [tillgång till personal eller intensivvårdskapacitet](#) (Kina har endast 3,6 IVA-platser per 100 000 invånare, att jämföra med exempelvis Japans 7,3, Sydkoreas 10,6 och Taiwans 28,5 platser). För det andra är vaccinationstäckningen fortsatt låg. Enligt uppskattningar är bara knappt 70 procent av gruppen 60-plus fullt vaccinerade och bland åldersgruppen 80-plus har enbart 40 procent tagit sin tredje dos. Den 29 november [rapporterade medier](#) att myndigheterna kommer att öka insatserna för att vaccinera äldre. Vidare påtalades att kinesiska vacciner, som är de enda som tillåts i Kina, är något mindre effektiva mot covid-19. [Det pågår visserligen arbete](#) med att utveckla kinesiska mRNA-vacciner som väntas ha större verkan, men dessa är ännu inte tillgängliga.

En skarpare kritik mot nollcovidpolitiken

Ända sedan en busskrasch i provinsen Guizhou den 18 september då 27 människor omkom på väg till ett karantänscenter [har det funnits tydliga tecken på ilska och frustration i inlägg i kinesiska sociala medier](#). Sedan oktober har även protester brutit ut i flera städer i Kina. Exempelvis utbröt [demonstrationer i Lhasa den 28 oktober](#) som samlade hundratals människor i den största protesten i Tibet sedan 2008. Den [14 november ägde våldsamma protester rum i Guangzhou](#) och den [22 november drabbade hundratals fabriksarbetare samman med kravallpolis](#) på det taiwanesiska teknologiföretaget Foxconnns jättefabriker i Zhengzhou.

[Den 26 november ökade protesterna i såväl styrka som omfattning](#). Det föranleddes av [en brand i ett lägenhetshus i Xinjiangs regionhuvudstad Ürümqi](#) den 24 november då minst tio personer omkom. På sociala medier påstods att offren varit inlåsta i sina lägenheter och att räddningsoperationen försvårats av covidrestriktionerna, något som lokala myndigheter dementerade.

Till följd av omfattande censur är det svårt att uppskatta protesternas faktiska omfattning. En sammanställning visar att demonstrationer har förekommit på minst [79 universitet i 15 olika provinser](#). Under helgen föreföll det som att censurapparaten inte hann hantera den omfattande

kritiken i takt med att nya inlägg publicerades. Förutom att dela bilder och videoklipp från lokala demonstrationer, delades även musik som förknippas med demonstrationer som exempelvis "Do You Hear the People Sing" från musikalen Les Misérables och sången "People Have the Power" av artisten Patti Smith. Nu verkar censurapparaten ha blivit mer effektiv och även [nyanserade artiklar som uppmanar till att förstå regeringens synvinkel](#) florerar på sociala medier.

Den 26 november spreds demonstrationerna även till Shanghai och Peking – Kinas finansiella respektive politiska centrum. [I Shanghai började demonstrationen som en ljusmanifestation](#) under förmiddagen i området runt Ürümqi-gatan för att hedra dem som omkommit i branden. Under eftermiddagen återvände hundratals människor till platsen med tomma vita pappersark för att hålla en tyst protest. Papperet används som ett subtilt sätt att kritisera regimens censur. Under kvällen utmynnade protesterna även i kritik riktad direkt mot landets högsta ledning. I videoklipp från protesterna i Shanghai hördes demonstranterna bland annat ropa "[avgå Xi Jinping!](#)" (习近平). Även krav på [yttrandefrihet, pressfrihet och demokrati](#) har framförts vid demonstrationer.

Den 13 oktober 2022, tre dagar innan den 20:e partikongressen, hängde en man på en vägbro i Peking upp [en banderoll som kritiserade nollcovidpolitiken och uppmanade Xi Jinping att avgå](#). På banderollen fanns texten "Vi vill inte ha covidtester, vi vill ha frihet" – ett slagord som nu använts på demonstrationerna runt om i landet. På många håll sjöngs även den kinesiska nationalsången som hyllar revolutionära ideal och uppmanar folket att "resa sig".

Den 30 november lovade politbyråmedlemmen Chen Wenqing (陈文清) i Folkets Dagblad att "[resolut slå ned på infiltration- och sabotageaktiviteter](#)", vilket kan anses vara en referens till protesterna som i övrigt har [lyst med sin frånvaro i kinesiska medier](#). Protesterna nämndes även vid utrikesministeriets dagliga presskonferens den 28 november där det ställdes en fråga gällande [huruvida "den utbredda uppvisningen av ilska och frustration" kommer att resultera i att covidstrategin förändras](#). Frågan besvarades med att "beskrivningen inte återspeglar det som faktiskt sker" och att kampen mot covid-19 kommer att bli framgångsrik genom kommunistpartiets ledarskap. Omnämningen inkluderades inte i [den officiella transkriptionen från presskonferensen](#).

Sedan den 27 november förefaller demonstrationerna ha avtagit något i intensitet. Det skulle kunna bero på att [studenter blivit erbjudna gratis transport från universitetsområdet](#) inför kinesiska nyåret i slutet av januari, vilket i sin förlängning kan bidra till att studentprotesterna avtar. Förutom en effektivare censur av kritiken mot nollcovidpolitiken förekommer även rapporter om att [demonstranter har förhörts](#) och att [antalet poliser förstärkts vid demonstrationer](#), vilket bland annat föranlett att en planerad demonstration i Peking ställts in. Den 15 december ska även en lag införas som håller [kinesiska sociala medieplattformar ansvariga för alla inlägg och kommentarer om aktuella ämnen](#) som publiceras, vilket ytterligare skulle kunna försvåra planering och spridning av protester.

Hur ovanliga är protesterna?

Demonstrationerna som har pågått den senaste tiden i Kina är ovanliga i flera avseenden. För det första har de förekommit i flera städer samtidigt, för det andra har flera olika samhällsgrupper anslutit till protesterna och för det tredje har missnöjet vid några tillfällen [även riktats mot landets högsta ledning](#).

Demonstrationer som missnöjesyttring och politiskt verktyg har samtidigt en lång historia i Kina. Det finns exempelvis en tradition av [studentrörelser i Kina](#) som sträcker sig mer än hundra år bakåt i tiden. Demonstrationerna vid [Himmelska fridens torg i Peking 1989](#) startades och leddes av studenter för att sedan sprida sig till andra städer och samhällsgrupper. Informationen kring "fjärde juni-incidenten" – som massakern benämns av den kinesiska regimen – är strikt kontrollerad i Kina, till den grad att många [unga människors kunskap om den är väldigt begränsad](#).

Efter demonstrationerna 1989 gjordes omfattande investeringar i inhemsk säkerhet. Bland annat utvecklades detaljerade beredskapsplaner för varje politisk nivå i den kinesiska förvaltningen för hur demonstrationer ska hanteras. Vanliga åtgärder inkluderar [massiv polisiär närvaro](#), censur och annan informationskontroll och arresteringar av protestledare. Demonstranter porträtteras inte sällan som naiva och manipulerade av utländska krafter.

Under början av 2000-talet rapporterade Ministeriet för allmän säkerhet om en kraftig ökning av så kallade "[massincidenter](#)", ett samlingsbegrepp för olika former av missnöjesyttringar som kommunistpartiet anser hota den sociala stabiliteten. Dessa incidenter kan involvera allt ifrån ett dussintal till tusentals personer. Missnöjet som driver aktionerna [härleds ofta till specifika lokala problem](#), som exempelvis marktvister, arbetskonflikter, miljöföroreningar och livsmedelsäkerhet. Ofta förblir demonstrationerna isolerade företeelser som inte får större spridning.

I kampen mot lokala myndigheter har demonstranter utvecklat en strategi som kallas för "[rättmätigt motstånd](#)", vilket går ut på att kravframställan görs i linje med centralregeringens officiella hållning i en fråga. Genom att lägga skulden på den lokala regeringen och vädja om hjälp hos centralregeringen kan de risker som politisk aktivism medför minskas. Demonstranter använder inte sällan regimens egna slagord och budskap i inramningen av sina protester. Ofta betonas att det som eftersträvas är att Pekings lagar och löften skall upprätthållas.

Vägen framåt för Kinas pandemipolitik

Det är osannolikt att missnöjet som ligger bakom protesterna kommer att försvinna utan en förändring av nollcovidpolitiken. Redan den 30 november kom försiktiga signaler om ett begynnande skifte. Vid ett möte med smittskyddsexperter ska vice premiärminister Sun Chunlan (孙春兰) ha sagt att omikronvarianten är mindre farlig, och att det förändrar förutsättningarna för pandemiresponsen. Hänvisningar till nolltoleranspolitiken saknades också vid detta tillfälle. Vidare beskrivs det som att smittskyddsexperterna kom med förslag på förbättringar av de 20 nya principerna från den 11 november. Skillnaden i retoriken går att exemplifiera med att partiägda Folkets Dagblad vid flera tillfällen under de senaste veckorna i stället uppmanat till [fortsatt "orubblig efterlevnad" av restriktionerna](#).

Signalerna kan tolkas som början på en ny retorik kring pandemin och skulle kunna utgöra de första stegen mot en ökad flexibilitet. Det återstår att se huruvida kommunistpartiet kommer att genomföra ytterligare kursändringar och hur dessa i så fall kommer att vara utformade. Sådana ändringar kommer behöva utformas retoriskt så att de inte framstår som en prestigeförlust för Xi Jinping, då nolltoleranspolicyen varit starkt förknippad med honom. Vissa grundläggande utmaningar i hälso- och sjukvårdssystemet kvarstår också, exempelvis låg vaccinationstäckning och resursbrist. Samtidigt fortsätter antalet rapporterade smittfall att stiga rekordartat i Kina, trots nedstängningar och restriktioner, vilket sätter ytterligare press på den politiska ledningen.

Tre möjliga scenarier för den framtida covidhanteringen erbjuds i en [analys från Economist Intelligence Unit \(EIU\)](#). I det mest sannolika scenariot, som kallas "det tröga", fortsätter Kina på den inslagna vägen under 2023 och justerar nolltoleransen endast marginellt och mycket försiktigt. Detta scenario innebär en hanterbar belastning på sjukvårdssystemet och det beräknas ha mest negativ effekt på ekonomin. Det kan också innebära fortsatta sociala konsekvenser då nedstängningar och restriktioner kommer att fortsätta.

Det andra scenariot, "kaotiskt upphörande", utgår från ett storskaligt utbrott av viruset under 2023 som överväldigar systemet. Uppemot en halv miljon dödsfall kan bli verklighet. Paradoxalt nog väntas de ekonomiska konsekvenserna bli mindre allvarliga under detta scenario, som indikerar en snabbare återgång till normal ekonomisk aktivitet.

Det tredje scenariot, "smidig exit", innebär att ett tydligt skifte från nolltoleransen kommuniceras till allmänheten och att vaccinationsinsatserna förstärks, samtidigt som mer flexibla och smidiga smittskyddsåtgärder fortgår. Detta scenario innebär dödstal på omkring 150 000, men ett något bättre ekonomiskt utfall än under tröghetsscenarioet. Samtidigt bedöms det som minst sannolikt, då det kräver ett politiskt avståndstagande från den rådande strategin.

Andra bedömare har föreslagit en modell för [lättnader i pandemihanteringen som bygger på en stegvis regionaliserad ansats](#). Enligt detta förslag skulle resursstarka regioner gå före och testa olika ansatser för öppnande, som sedan kan finjusteras och anpassas till andra regioner. Regioner som ännu inte öppnat upp kan då låna ut resurser till de regioner där öppnande sker.

1 december 2022

Björn Cappelin

Björn Cappelin är analytiker vid NKK.

Erika Staffas Edström

Erika Staffas Edström är analytiker vid NKK.

Patrik Andersson

Patrik Andersson är analytiker vid NKK.

OM NKK

Nationellt kunskapscentrum om Kina (NKK) vid Utrikespolitiska institutet (UI) bedriver forskningsbaserad och policyrelevant analys och rådgivning om Kinarelaterade ämnen. Fokuset ligger på frågor av särskild vikt för svenska intressen. Eventuella åsikter som uttrycks i denna publikation är författarens egna, och ska inte tolkas som att de återspeglar NKK:s eller UI:s position.